

CATÁLOGO DE VELENOS de Marilar Aleixandre

Con paso rotundo entra Marilar Aleixandre no mundo da poesía con *Catálogo de velenos*, libro de encontro coa xeración dos 90, tras a avalancha de poetisas novas e de excelente calidade¹, e de *batallóns* de voces reivindicativas, que espertaron o xénero forzando un renacer poético en todos os ámbitos: publicacións periódicas, recitais, novas coleccións nas editoriais galegas. Marilar Aleixandre tomou parte deste rexurdir da poética galega a través do alento destas voces e as súas manifestacións, da crítica, etc.; mais, en aparencia, aportando a veteranía cunha certa distancia de narradora. Nada facía prever que a escritora sorprendera como poeta cunha voz potente e xenuína, desde o seu primeiro poemario, que engadiría un novo premio, o XVIII Esquíu, ao seu palmarés. Mentres que as xeracións novas arelaban a ruptura simbólica co "pai", Marilar Aleixandre propón unha ruptura coa nai-madrasta, coa madrastra natureza, á que fai mención Pardo Bazán; que enlaza cunha liña de pensamento e estética presente na poesía galega desde a *Metáfora da Metáfora* de María Xosé Queizán.

Catálogo de velenos móstrase como unha forma monologada, cun suxeito en primeira persoa, desde a que a filla fai balance da herdanza cultural da súa nai falecida. O propio título e a liña discursiva trae a

colación a frase da coñecida feminista da diferenza Françoise Collin: "toda a cultura é veneno". En efecto, Aleixandre foi estruturando estes velenos a través dos recordos e vivencias coa transmisora da cultura, a propia nai.

Folga sinalalo como un libro testemuñal ou autobiográfico, mais, de selo, poría de relevo unha experiencia colectiva feminina que consolida unha das principais contradicións ideolóxicas do feminismo: a relación filla/nai.

Desde o femismo esencialista, esta vinculación está sacralizada, e supón unha especie de débeda histórica que obriga ás fillas a pagar os sacrificios da predecesora. Fronte a isto, como acertadamente sinala Pilar Pallarés no seu comentario: "É posíbel quebrar o círculo que condena a cada Brancaneves a virar en madrastra da súa filla. `Abrir o círculo / saírse de madre / no rumbo do desacougo / das estrelas." (de Queizán en *Despertar das amantes*).

Esta mistificación da nai que as leva a crer nun suposto patriarcado de lenda, aboca a que se reivindiquen todos os valores femininos, que, en realidade non son máis que atavismos creados desde o poder masculino. Unha das manifestacións deste pensamento leva a reivindicar a natureza (o inevitable) fronte á cultura (o susceptible de cambio e evolución).

Con esta introducción pretendo sinalar o que o poemario de Marilar Aleixandre despreza: o veneno da tradición que vén envolto de sumisións e negación da identidade do ser humano muller. A postura da poeta é valente e decidida: como no conto de Brancaneves, a filla recibe da nai, nada menos ca unha mazá envelenada. O primeiro tópico que desmonta a poeta é esta sacra relación nai/filla. Descóbrese tras a morte da nai, afrontada sen sensiblerías, cunha declaración punzante: "non sabía que fuches ti quen me educou / contra ti mesma" (14).

O discurso de Marilar áxil, e coherente, prescinde de pausas e signos que entorpezan o devalar do pensamento; se cadra, aparece algún espaciado no texto que a voz narradora colle aire, pensa, imaxina; son ocos nos que esta voz parecería agardarse unha resposta da súa interlocutora ausente.

Non hai unha compaixón no recordo materno, máis aínda hai unha reclamación, unha repulsa pola submisión, polo modelo que a nai deixa como testemuña. A filla recorda a dureza cotiá da súa vida: a rutina diaria os quefaceres domésticos, as máscaras que reproducían esa aparente paz familiar, como o rostro da escravitude: "nai ¿como é que estás sorrindo nas fotos?" (15). Fronte a iso, a filla avoga por unha identidade propia

<p>con dereito á fantasía, ao mundo interior, á rebeldía: “é rabuda coma min / puideches escribir / non acepta sen protestar / que o luns siga ó domingo / nin negociaría como Brancaneves / un acougo ó prezo de cociñar lavar / coser e calcetar (19).</p> <p>Ela querería pactar coa madrasta, sacar á nai do autoengano no que vive, que lle impide ver a propia identidade no espello. No poema “verme ou veneno” a poeta desenvolve un xogo polisémico entre “o verme”, substantivo e o “verme” verbo, que desvela a obsesión nociva pola imaxe externa, outro dos venenos herdados: “non me tendas a mazá envelenada / quen che roubou a beleza non fun eu / o espello traidor no ha devolverche / a tersura da pel altivez das cellas”. (23)</p> <p>Marilar vai destruindo os recunchos de feminidade física, elaboradas para facer da muller unha presa: o pelo longo, que non se podía peitear diante dos homes; as uñas pintadas de esmalte, que ocultaban a mugre do traballo.</p> <p>Tampouco vale a letra aprendida a través dese “alfabeto dislocado”. “Cómpre escavar / novos parágrafos túneles / de incerto destino / coas uñas.” (28)</p> <p>O seguinte capítulo cambia o interlocutor por un ti, obxecto amoroso, e a acción deslízase por espazos máis próximos. Os poe-</p>	<p>mas xiran en torno a dúas experiencias, unha de carácter físico, determinada cunha linguaxe violenta, engarzada nun campo léxico de obxectos punzantes: coitelos, cristais, agullas, coitelas. O veneno entra nesta experiencia personificándose na familia política, “veneno insípido”. A percepción física ábrese a unha experiencia metafórica sobre a lingua; onde a lingua (física) partida en dous, representa a diglosia, que padece a suxeita poética. Coa salvedade de que a lingua allea: “onde o sal tan amargo / partiu a lingua / en dous / desta banda a da madrasta / (da outra a lingua allea) zugada co primeiro leite / (enguedellada irremisiblemente) / a da boca na que abrasei / (como hedra venenosa) a miña (43); é a lingua escollida conscientemente.</p> <p>No terceiro capítulo titulado “onde os alacrás”, a narradora atopa no veneno o deleite do goce prohibido: “xa non quedan víboras / saliva (tal vez o máis doce) / e letal o arrecendo da túa suor / no lusco fusco”; trátase do encontro cos “venenos íntimos”, en palabras de Pilar Pallarés. Na busca das palabras a poeta fura no veneno para rescatar os seus versos: “negociando palabra a palabra / por riba da macela / inevitablemente / algunhas caen na cunca / disólvense / palabras u(ns) pequenos v(ersos) / ou v(eleno) (63), nos que a autora refai o propio discurso, distante da ante-</p>	<p>rior alienación herdada.</p> <p>A poesía de Marilar Aleixandre, serea e conceptual renova o interese pola poética propia rompendo o tópico da terra nai, as cadencias sentimentais e descriptivistas abondosas nesta lírica; pode que, en certo modo, é capaz de romper esta inercia porque Galiza, para a escritora, pode ser unha madrasta.</p> <hr/> <p>¹ Consúltense as obras de Helena González; neste volume hai unha reseña da súa investigación.</p>
<p>CRITICA</p>		